

Sygn. akt VIII Ns 133/22

POSTANOWIENIE

Dnia 10 lipca 2023 roku

Sąd Rejonowy dla Łodzi – Widzewa w Łodzi, Wydział VIII Cywilny w składzie:

Przewodniczący: Sędzia Bartek Męcina

Protokolant: starszy sekretarz sądowy Ewa Ławniczak

po rozpoznaniu w dniu 15 czerwca 2023 roku w Łodzi

na rozprawie

sprawy z wniosku W. W., J. W. i D. W. (1)

z udziałem (...) Bank S.A. w W.

o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku w terminie

postanawia:

oddalić wniosek.

Sygn. akt VIII Ns 133/22

UZASADNIENIE

W dniu 2 marca 2022 roku małoletni W. W., J. W. i D. W. (1), reprezentowani przez zawodowego pełnomocnika, wnieśli o przyjęcie i zatwierdzenie oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po ich babci B. P.. W uzasadnieniu małoletni wnioskodawcy podali, że B. P. zmarła w dniu 27 grudnia 2019 r., nie pozostawiając testamentu, wobec czego do kręgu spadkobierców ustawowych należeli jej mąż, K. P. oraz troje dzieci, B. W., M. P. i P. F.. Wymienione osoby w ustawowym terminie odrzuciły spadek po spadkodawczyni przed notariuszem. Przyznano, że przedstawicielka ustawowa małoletnich wnioskodawców posiada świadomość, że nie wystąpiła do sądu rodzinnego o wyrażenie zgody na dokonanie czynności przekraczającej zwykły zarząd majątkiem swoich małoletnich dzieci, jednak wynikało to z niezajomości prawa, co spowodowało, że pozostawała w błędzie myśląc, że wystarczające jest złożenie przez nią samej oświadczenia przed notariuszem. B. W. miała mylne wyobrażenie, że wymienienie jej małoletnich dzieci w treści aktu notarialnego jest równoznaczne z odrzuceniem w ich imieniu spadku po B. P..

(wniosek k. 4- 5)

Postanowieniem z dnia 1 marca 2018 roku Sąd wezwał (...) Bank S.A. w W. do udziału w sprawie w charakterze uczestnika.

(postanowienie k. 59)

Do zamknięcia rozprawy stanowisko stron nie uległo zmianie.

(protokół rozprawy k. 101)

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

B. P. zmarła w dniu 27 grudnia 2019 r., jako zamężna z K. P., pozostawiając troje zstępnych, B. W., M. P. i P. F..

(bezsporne, zeznania przedstawicielki ustawowej małoletnich wnioskodawców k. 101 v. w zw. z informacyjnymi wyjaśnieniami k. 76 v.)

B. W. ma troje dzieci, W. W., która urodziła się (...), J. W. urodzonego (...) i D. W. (1), który urodził się (...)

(odpisy skrócone aktów urodzenia k. 7- 9, zeznania przedstawicielki ustawowej małoletnich wnioskodawców k. 101 v. w zw. z informacyjnymi wyjaśnieniami k. 76 v.)

W dniu 14 maja 2020 r. B. W., złożyła przed notariuszem M. Z. oświadczenie o odrzuceniu spadku po swojej matce B. P., jako spadkobierczyni ustawowa. Ponadto B. W. oświadczyła, że ma troje małoletnich dzieci, W. W., J. W. i D. W. (1)

(protokół z przyjęcia oświadczenia o odrzuceniu spadku k. 22- 25)

Odbierając oświadczenie o odrzuceniu spadku notariusz M. Z. zawsze dopytuje się o wszystkich znanych stawiającemu spadkobiercach ustawowych. Gdy stawający do czynności wskaże, iż posiada małoletnie dzieci, zostaje pouczone przez M. Z., że na skutek odrzucenia przez niego spadku do dziedziczenia dochodzą jego małoletnie dzieci, a oświadczenie o odrzuceniu w ich imieniu spadku może być złożone jedynie w przewidzianym terminie, do czego wymagana jest zgoda sądu rodzinnego.

(zeznania M. Z. k. 88)

W Sądzie Rejonowym dla Łodzi- Widzewa w Łodzi toczy się postępowanie z wniosku (...) Bank S.A. w W. o stwierdzenie nabycia spadku po B. P.. Jako uczestniczkę wskazano W. W..

(wniosek w sprawie II Ns 606/21 k. 45- 47)

Postanowieniem z dnia 20 lutego 2023 roku sąd rodzinny zezwolił B. W. i D. W. (2) na dokonanie czynności prawnej przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem ich małoletnich dzieci, W. W., J. W. i D. W. (1), polegającej na złożeniu oświadczeń o odrzuceniu spadku po B. P..

(postanowienie k. 92)

Na rozprawie w dniu 15 czerwca 2023 roku B. W., działająca jako przedstawiciel ustawy małoletnich wnioskodawców, odrzuciła w imieniu W. W., J. W. i D. W. (1), spadek po B. P..

(oświadczenie k. 100)

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił bądź jako bezsporny, bądź na podstawie znajdujących się w aktach sprawy dowodów z dokumentów, które nie budziły wątpliwości, co do prawidłowości i rzetelności ich sporządzenia, nie były także kwestionowane przez uczestników postępowania.

Za podstawę ustaleń faktycznych Sąd przyjął ponadto dowód z zeznań M. Z.. Natomiast Sąd odmówił wiarygodności zeznaniom B. W. w części, w której podała, że miała mylne wyobrażenie, iż wymienienie jej małoletnich dzieci w treści aktu notarialnego jest równoznaczne z odrzuceniem w ich imieniu spadku po B. P.. Relacja przedstawicielki ustawowej małoletnich wnioskodawców w analizowanym zakresie jest sprzeczna z zeznaniami M. Z., z których wprost wynika, że skoro w treści protokołu z przyjęcia oświadczenia o odrzuceniu spadku wymieniono W. W., J. W. i D. W. (1), jako zstępnych B. W., to notariusz poinformowała także matkę małoletnich wnioskodawców o konieczności złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku również w imieniu małoletnich dzieci. Co więcej M. Z. poinformowała również przedstawicielkę ustawową małoletnich wnioskodawców o konieczności uzyskania zgody sądu rodzinnego na dokonanie czynności przekraczającej zwykły zarząd oraz o terminie na złożenie samego oświadczenia.

Sąd Rejonowy zważył, co następuje:

Wniosek małoletnich W. W., J. W. i D. W. (1) o zatwierdzenie oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po ich babci B. P., nie zasługiwał na uwzględnienie.

Zgodnie z ogólnymi zasadami prawa spadkowego spadkobierca nabywa spadek z chwilą otwarcia spadku tj. z chwilą śmierci spadkodawcy (art. 924 k.c. i art. 925 k.c.). W terminie sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania, może on spadek przyjąć wprost, przyjąć spadek z dobrodziejstwem inwentarza lub też spadek odrzucić (art. 1012 k.c. i art. 1015 § 1 k.c.). Brak oświadczenia spadkobiercy w wyżej wskazanym terminie jest jednoznaczny z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza (art. 1015 § 2 k.c.). Spadkobierca, który odrzucił spadek zostaje wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku (art. 1020 k.c.). W myśl art. 931 § 2 k.c. jeżeli dziecko spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadł, przypada jego dzieciom w częściach równych. Przepis ten stosuje się do dalszych zstępnych. Odrzucenie spadku przez dziecko spadkodawcy skutkuje więc powołaniem do dziedziczenia jego zstępnych, którzy od chwili dowiedzenia się o tytule swojego powołania mogą w terminie sześciu miesięcy złożyć oświadczenie o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku. Zgodnie z art. 690 k.p.c. c. w zw. z art. 1019 k.c. spadkobierca może uchylić się od skutków prawnych niezłożenia pod wpływem błędu lub groźby oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku (art. 1019 § 2 k.c. w zw. z art. 84 i 87 k.c.). Uchylenie się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku wymaga zatwierdzenia przez sąd (art. 1019 § 3 k.c.). Wydanie deklaratoryjnego postanowienia zatwierdzającego uchylenie się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia jest poprzedzone rozprawą, podczas której sąd bada, czy istnieje wada oświadczenia woli (art. 84 i 87 k.c.) oraz czy uprawnienie do uchylenia się nie wygasło (art. 88 § 2 k.c.). Zgodnie z art. 88 § 2 k.c., uprawnienie do uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli, które zostało złożone pod wpływem błędu lub groźby wygasa: w razie błędu - z upływem roku od jego wykrycia, a w razie groźby - z upływem roku, od chwili, kiedy stan obawy ustał. Oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych niezłożenia w terminie z powodu błędu lub groźby oświadczenia o odrzuceniu spadku oraz oświadczenie o odrzuceniu spadku powinny być złożone przed sądem.

W przypadku złożenia oświadczenia woli nieskierowanego do oznaczonego adresata, czyli takiego, jakim jest przyjęcie lub odrzucenie spadku, za prawnie doniosły błąd może być w świetle art. 84 k.c. uznany tylko taki błąd, który dotyczy treści czynności prawnej i który jest zarazem istotny, tj. uzasadnia przypuszczenie, że jeżeliby składający oświadczenie woli nie działał pod wpływem błędu i oceniał sprawę rozsądnie, to nie złożyłby oświadczenia woli danej treści. Taki błąd musi istnieć oczywiście w chwili składania oświadczenia woli. Wymagania te odniesione do niezłożenia przez spadkobiercę w terminie oświadczenia oznaczają, że aby spadkobierca mógł się uchylić na podstawie przepisów o błędzie od skutków prawnych swego biernego zachowania, musi być – po pierwsze - przez cały bieg terminu w błędzie co do okoliczności objętej treścią przyjęcia spadku następującego z mocy ustawy i – po drugie – wykazać, że jeżeliby znał prawdziwy stan w zakresie tych okoliczności, to rozsądnie oceniając, odrzuciłby spadek lub przyjął go jedynie z dobrodziejstwem inwentarza.

Należy powtórzyć stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w postanowieniu z 29 listopada 2012 r. (II CSK 171/12), w którego uzasadnieniu stwierdzono, że na gruncie art. 84 k.c. nie ma przeszkód do uznania za błąd prawnie doniosły nie tylko błędu co do faktów, ale i błędu co do prawa - jeżeli oczywiście dotyczy on treści czynności prawnej i jest istotny (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 1974 r., II CR 761/73 i z dnia 10 października 2000 r., IV CKN 144/00). Z powodu istotnego błędu co do prawa dotyczącego treści czynności prawnej może więc niewątpliwie nastąpić także uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku. Nie ma również podstaw - jakkolwiek w piśmiennictwie zostało także wyrażone odmienne zapatrywanie – do zajęcia zasadniczo innego stanowiska w kwestii możliwości uchylenia się przez spadkobiercę od skutków prawnych niezachowania terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku pod wpływem istotnego błędu co do prawa, dotyczącego okoliczności objętej treścią przyjęcia spadku następującego z mocy ustawy. Należy się zgodzić jedynie z tym, że podstawą do uchylenia się od skutków prawnych niezachowania terminu nie może być samo tylko, nieuzasadnione

szczególными okolicznościami, mylne przekonanie spadkobiercy, iż jego bierne zachowanie nie oznacza przyjęcia spadku - zajęcie odmiennego stanowiska prowadziłyby w istocie do podważenia obowiązywania art. 1015 § 2 k.c.

Skoro B. W. w terminie, o którym mowa w art. 1015 § 1 k.c., złożyła przed notariuszem oświadczenie o odrzuceniu spadku po swojej matce B. P., to udział spadkowy, który przypadłby jej w dziedziczeniu, przypadł jej małoletnim dzieciom. Zatem wobec W. W., J. W. i D. W. (1), zawity termin 6 miesięczny, wynikający z treści przepisu art. 1015 § 1 k.c., do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku, zaczął swój bieg od 14 maja 2020 r. Zgodnie z treścią wniosku niezłożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu małoletnich wnioskodawców wynikało z błędu. B. W. wskazała, że pozostawała w błędnym przekonaniu, iż poprzez wymienienie swoich małoletnich dzieci w protokole z odebrania od niej oświadczenia o odrzuceniu spadku, odrzuciła również w ich imieniu spadek po B. P.. Z takim twierdzeniem nie sposób się zgodzić.

Istotne znaczenie dla oceny świadomości przedstawicielki ustawowej małoletnich wnioskodawców mają zeznania M. Z., notariusz, która odebrała od B. W. oświadczenie o odrzuceniu spadku. Wymieniony świadek nie pamiętał szczegółów spotkania z przedstawicielką ustawową małoletnich wnioskodawców, co sam w wiarygodny dla Sądu sposób wytłumaczył wpływem czasu i ilości dokonywanych czynności. Jednak M. Z. zeznała, że zawsze do treści protokołu są wpisywani wszyscy znani składającemu oświadczenie spadkobiercy ustawowi. Również w przypadku czynności dokonywanych z udziałem B. W., została ona, co jednoznacznie wynika z treści protokołu z przyjęcia oświadczenia o odrzuceniu spadku, zapytana o to, czy posiada dzieci. Zaznaczenia wymaga, że notariusz składająca zeznania wyraźnie wskazała, że zawsze, gdy stawający do czynności wskaże, iż posiada małoletnie dzieci, tak jak było to w przypadku B. W., zostaje pouczone, że na skutek odrzucenia spadku przez rodzica do dziedziczenia dochodzą jego dzieci, a oświadczenie o odrzuceniu w ich imieniu spadku może być złożone jedynie w przewidzianym terminie, do czego wymagana jest zgoda sądu rodzinnego. Zatem z zeznań M. Z. jednoznacznie wynika, że skoro B. W. poinformowała o tym, że posiada małoletnie dzieci, to została pouczone przez notariusza zarówno o konieczności, jak i sposobie odrzuceniu spadku w ich imieniu. Wobec tego zeznania M. Z. podważają wiarygodność twierzeń B. W. o tym, że nie miała świadomości co do konieczności odrzucenia spadku również w imieniu małoletnich dzieci.

Nie sposób również przyjąć, aby po stronie wnioskodawców, o czym mowa w końcowej części uzasadnienia wniosku, istniał błąd co do stanu spadku. Podkreślić należy, że B. W. złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku w terminie, o którym mowa w art. 1015 § 1 k.c. Z pewnością przyczyną złożenia takiego oświadczenia było uniknięcie odpowiedzialności za długi spadkowe własnej matki, a nie chęć aby do dziedziczenia doszły dzieci B. W.. Wskazuje na to chociażby fakt złożenia przedmiotowego wniosku oraz złożenie oświadczeń o odrzuceniu spadku po B. P. przez pozostałych spadkobierców ustawowych, czyli K. P., a także M. P. i P. F. oraz ich zstępnych.

Zaznaczyć również trzeba, że za uwzględnieniem wniosku nie mogą przemawiać zasady współżycia społecznego (art. 5 kc). Co prawda Sąd Najwyższy w uchwale z 15 marca 2018 r. (sygn. akt III CZP 110/17) stwierdził, że w wypadkach wyjątkowych, w szczególności, gdy za nieodebranie oświadczenia w terminie spadkobierca nie ponosi winy, sąd może nie uwzględnić upływu tego terminu przez wzgląd na zasady współżycia społecznego. Jednak w przedmiotowej sprawie nie znajdzie zastosowania klauzula generalna, o której mowa w art. 5 kc, gdyż niezłożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu małoletnich wnioskodawców wynika wyłącznie z zaniedbania ich przedstawicieli ustawowych. B. W. pomimo uzyskania od notariusza informacji o konieczności złożenia oświadczenia w imieniu małoletnich dzieci, jedynie z powodu swojej bierności, nie złożyła w zawitym terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po B. P..

Mając powyższe na uwadze Sąd oddalił wniosek o zatwierdzenie oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku.